

Konceptualna metaforizacija stihova sa somatskom sastavnicom *srce* unutar sevdalinki

**Indira Smajlović-Šabić
Marijana Nikolić**

University of Tuzla, Bosnia and Herzegovina

Submitted: 12.04.2014.

Accepted: 18.11.2014.

Sažetak:

Rad će se baviti iznalaženjem odgovora dvama pitanjima: dinamikom mogućeg udjela metaforiziranih stihova sevdalinke sa somatskom sastavnicom *srce*, u kognitivnoj perspektivi, s jedne strane, i pojavnošću odgovarajućih konceptualnih modela, s druge strane. Kognitivna lingvistika u ovom smislu obuhvata teoriju pojmovne metafore kao sredstava da se konceptualizuje svijet, ali i uže specifično, kao sredstvo perspektivizacije i usmjeravanja pažnje s dvojakim ciljem: da se naglase željeni stavovi, pogledi i mišljenja i da se odagnaju nebitni i nepoželjni aspekti ostalih pojava. Na taj način sevdalinka konceptualizuje svijet oko sebe, svijet primarno bošnjačko-muslimanski, sa mnogim socijalnim netrpeljivostima koje u ovoj perspektivi bivaju odagnane, jer ne umire se od njih već od sevdaha.

Ključne riječi: sevdalinka, sevdisanje, kognitivna lingvistika, konceptualna metafora i metonimija, domene izvora i cilja

Abstract

The purpose of the study will be to explore the following questions: the dynamics of the possible contribution of metaphorical lyrics in sevdalinka song with *the heart* as a somatic component, in a cognitive perspective, on the one hand, and the occurrence of corresponding conceptual models, on the other hand. In this sense, cognitive linguistics covers the theory of conceptual metaphor as means of conceptualizing the world, but also in the narrow sense specifically, as means of perspectivisation and directing the attention with a twofold purpose: to emphasize the desirable attitudes, views and opinions, and to dispel unimportant and undesirable aspects of other phenomena. In this manner, sevdalinka conceptualizes the world around it, primarily a Bosniak-Muslim world, with many social animosities being dispelled in this perspective because one *dies*, in figurative sense, because of sevdah and not because of them.

Keywords: sevdalinka, sevdah, cognitive linguistics, conceptual metaphor and metonymy, domains of source and purpose

Metafore su u prošlosti bivale vezane uglavnom s književnošću, i pri tome su imale samo ukrasnu i retoričku funkciju. Posmatrane su kao jezičke neobičnosti, ali savremena metaforička lingvistička zanimanja prave iskorak iz nevedene interpretacije. Kognitivna lingvistička teorija počinje u kasnim sedamdesetim godinama s publikacijama *Metaphor and thought* Ortonya (1979), i *Metaphors we live by* Lakoffa i Johnsona (1980), a njihovu su teoriju podržali i naučnici Cameron i Low (1999), Cameron (2003), koji također na metaforu gledaju kao na kognitivni koncept. Prema Cameron, metafora je fenomen ljudskog misaonog procesa. Shvatanje kako se metafora koristi može pomoći boljem razumijevanju načina kako ljudi misle, kako bi se lakše razumio svijet ili kako bi ljudi jedni druge lakše razumijeli i olakšali komuniciranje (Cameron, 2003:2). Prema Lakoffu i Johnsonu suština metafore je shvatanje i doživljavanje neke stvar u odnosu na drugu (1980:5). Metafore su dio svakodnevnog jezika i misli (Lakoff, 1980: XI), jer obični ljudi koriste metafore nesvjesno, automatski, čak ne primjećujući ih. Lakoff i Turner (1989: XI) navode da je metafora toliko obična i učestala da se čak nesvjesno i automatski koristi, s tako malo truda da ju je lakše producirati nego prepoznati u govoru. Metafora je u osnovi kognitivni proces, koji zahtijeva obrazloženje za tumačenje. S tim u vezi, metafora je iznad jezika jer uključuje energiju, trud i kreativnost za svoje tumačenje.

Korpus na koji će se primjeniti teorija konceptualne metafore i metonimije obuhvata bosanskohercegovačke sevdalinke koje su se od XVI stoljeća, u vremenu naglašenih imagoloških tendencija, vjerskih, kulturnih i običajnih, uspijele samodefinirati u pitomom obrascu odašiljača ljubavnih stihova, pri tome u službi pomirenja starih i novih prilika, stvaranja izvijesnog vida homogenizacije, izmiješanog etnosa ili konfesija, na bosanskome jeziku, narodnome izrazu i u duhu narodne predaje. U strogo definiranom topiku ljubavnih dešavanja, nailazimo na produkcije humora, veselja, ljubavi, tuge, jada i čežnje, ali isključivo u domeni širokogrudnosti i humanosti. Sevdalinka je opjevala ljubavne zgode koje su se odigrale u gradskim sredinama i zapamtila djevojke i mladiće, vedre ili tužne junake opjevanih zbivanja ili individue čuvene zbog svoje ljepote, držanja ili gizdavosti. Sa takvom intencijom u sevdisanju pronalazimo metaforičko vrelo, koje ne doprinosi samo pjesničkoj figurativnosti već i obrazuje način pogleda na svijet, razmišljanja o njemu i projiciranja u njemu. Svijet sevdalinke je ogoljena ljubav, koja se bez retuša reflektuje kikitom u zanosu, i kletvom u osamljenosti. Ljubav je važna emocija, i vrlo česta motivika kod tekstopisaca različitoga pisanja. Zbog apstraktnosti ljubav nije lako definirati ali upravo zbog toga u prvi plan stupa kreativnost i domišljatost u

opisivanju, u odabiru sredstava za izražavanje, pri tome se među plodonosnijim sredstvima nameće metafora. Stoga ne čudi što pisci pri izražavanju osjećanja i emocija o "ljubavi" pišu kroz metafore (Lakoff i Johnson, 1980: 85). Prema Prasić Karpklova u *Language and Thought* (1980: 145), metafore mogu potaknuti maštu i stvoriti osjećaje u ljudima učinkovitije nego doslovni izrazi. Sa čitanjem prve sevdalinke jasno je da je metafora osnovna kognitivna struktura koja omogućuje shvatiti apstraktni čulni koncept na temelju konkretnijih koncepta.

U shvatanju europske kulture osjećanja se skrivaju kako bi se zaštitila. Sve što je vidljivo vanjskome svijetu, izloženo vanjskim podražajima je u potencionalnoj opasnosti. Zato se osjećanja skrivaju „pakirajući” ih u posude ili spremnike. Shodno ovakvome shvatanju očekivana je izrazita frekventnost konceptualne metafore SRCE JE SPREMNIK OSJEĆANJA u definiranoj korpusu, jer se sevdalinke interpretiraju isključivo u kontekstu osjećanja. Također, kako bi se osjećanja skrila i zaštitila od vanjskih podražaja, potrebno ih je uvući u nutrinu, što dalje od epiderme, zato se najadekvatnijim lokalizatorom predočava SRCE jer se ono nalazi u samom središtu tijela. U odnosu na svoj položaj srce je i dobilo naziv. To je stara slavenska riječ, koja je najprije imala oblik *srdce*, jer je označavala ono što je u sredini. Da je tu nekada bio fonem *d*, pokazatelji su izvedenice: *srdlačno*, *srdlačce*, ili množinski oblik za srce – *mnogo srdaca*. U knjizi *Vocabulary, Culture, Cognition*, lingvistica Danica Škara definira odnose okoline, kulture i jezika u kognitivnoj lingvistici, s posebnim naglaskom na metaforu, metonimiju i utjelovljenje. Empirijski ukazuje se na *nasredišnje* mjesto ljudskog tijela u konceptualizaciji svijeta. Pri tome ljudsko tijelo je konceptualizirano na temelju predodžbenih shema SPREMNIKA, NUTRINE, VANJŠTINE, PREDNJE I ZADNJE, GORNJE I DONJE STRANE I RAVNOTEŽE. Posebno se ističe povezanost konceptualizacije osjećaja i dijelova tijela, kao što je slučaj različitih oblika metafore SRCE JE SPREMNIK ZA OSJEĆAJE.

U tekstovima sevdalinke emocije seuglavnom iskazuju figurativno, u tom pogledu metafora predstavlja najkorisnije sredstvo izražavanja, pri tome je *srce* kao lokalizator osjećanja, najčešće korištena izvorna domena. Somatizam GLAVA uvijek nosi konotaciju razuma i razboritosti, s druge strane je SRCE s konotacijom osjećanja. Pogledom na metaforu kao na kognitivnu sposobnost povezivanja dviju domena, u sevdalinskom kontekstu uključuje i određena znanja u vezi sa datim korpusom, koja će omogućiti konceptualnu analizu stihova autohtone bosanskohercegovačke lirike - sevdalinke. Ta znanja se reflektuju kao sposobnost povezivanja dviju domena, koja istodobno omogućuje prepoznavanje ustaljenih veza. Ta se dvostrukost konceptualne metafore očitava i na razini kulture i utjelovljenja, gdje osim uobičajene motiviranosti putem fizičkih čimbenika (tj. utjelovljenjem) tvrdimo da je i kultura čimbenik koji je istodobno odgovoran za varijaciju i kulturna ograničenja. Model će biti utemeljen na Langackerovu i Kövecsesovu prijedlogu

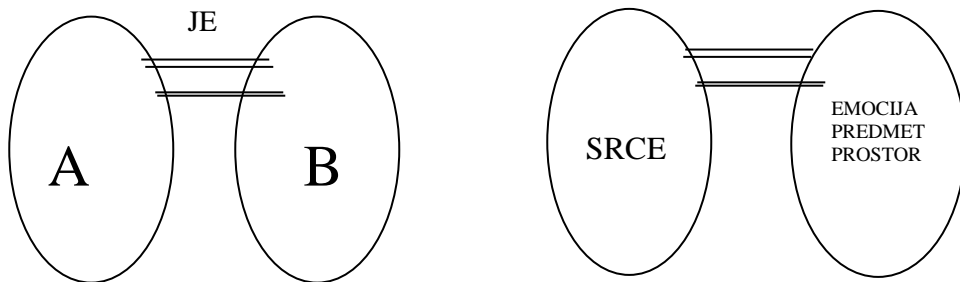
središnjeg znanja. Dvostruki karakter metafore vidljiv je i u načinu njezine analize ponajprije kao ustaljene strukture znanja (u Lakoffovoj i Johnsonovoj prvotnoj teoriji konceptualne metafore) ili kao povezivanja domena u stvarnom vremenu (putem konceptualne integracije). U radu se nudi integracija te zagovara središnje rješenje u kojem se koriste oba modela ovisno o značajkama analiziranog materijala. (Stanojević, 2009:340)

Dakle, metaforu smatramo kognitivnom sposobnošću koju koristimo u stvarnosti, a koja nam omogućuje povezivanje dviju domena znanja, i to tako da ciljnu domenu (ili neke njezine aspekte) shvaćamo pomoću (nekih aspekata) izvorne domene. Moguća preslikavanja s izvorne na ciljnu domenu ograničena su našim središnjim znanjima o izvornoj domeni i nekim znanjima o ciljnoj domeni (načelo nepromjenjivosti). Odnosno, konceptualnu metaforunajlakše je definirati kao kognitivni mehanizam pomoću kojeg se teško dostupni (apstraktni) entiteti konceptualiziraju preko lakše dostupnih (konkretnih) entiteta. Primjenimo li to na naš korpus sevdalinki unutar kojih se naročito tematizuju ljubavne refleksije u produkciji humora, veselja, ljubavi, tuge, jada i čežnje, pri tome isključivo u domeni širokogrudnosti i humanosti, lahko nam je zaključiti da čulne entitete konceptualiziramo konkretnijim entitetima. Važno je naglasiti da se konceptualnom metaforom povezuju slični elementi dviju *različitih* domena, izvorne i ciljne. Izvorna domenapruga osnovne informacije za stupanje u korelaciju s drugom, ciljnom domenom, koja se treba definirati. Kako bi taj proces bio izravniji i lakši, izvorne domene uglavnom bivaju konkretni entiteti, a u sevdalinci to su *orijentacija, materija, temperatura, životinje, biljke, tijelo, dijelovi tijela*, primjerice *srce* što je unaprijed zadana domena ovoga rada. Ciljna domena, koja je predmetmetaforičkog preslikavanja i predmet koji se treba objasniti, su većinom apstraktni pojmovi kao *um, emocije (ljubav, čežnja, žalost), namjere* i sl. Važno je istaknuti da izvorna domena pomaže pobliže označiticiljnu, ali ne i obrnuto, jer proces preslikavanja kod metafore nikadane teče od ciljne prema izvornoj domeni.

Na sljedeći način funkcionira konceptualna metafora unutar lirskog sevdisanja: kad je netko zaljubljen *umire od sevdaha, srce je puno rahatluka, ono gori* i od *sevdaha puca, u ašikluk se hodi, pod prstenom se završi*. Svaki put kad se upotrijebi koji od tih konvencionalnih metaforičkih izraza, u umu se odvija proces kognitivnog povezivanja dviju domena na principu sličnosti, analogijom čije uspostave zapravo nismo svjesni. Sevdah se kao apstraktan pojam može konceptualizirati preko domene *bolest*. Sličnosti koje prepoznajemo svode se na osjećaj povrijeđenosti i boli, psihičke i fizičke. Konceptualna metafora u pozadini tog konvencionalnog izraza jest SEVDAH JE BOLEST, pri čemu je *bolest* izvorna domena preko koje objašnjavamo teže dostupan pojam, a *sevdah* je ciljna domena, odnosno pojam koji je na zadatku konceptualizacije.

Prepoznavanje konceptualnih metaforičkih tipova i njihovih modela, podredit će se podjeli koju su koncipirali Lakoff i Johnson (1980), začetnici kognitivne lingvistike kao zasebne naučne discipline. Lakoffova teorija konceptualne metafore podrazumijeva dvodomenski pristup i povezanost prema načelu A je B.

Svaka metafora se sastoji od izvorne domene (engl. *source domain*) i ciljne domene (engl. *target domain*), i pri tome izvorna omogućava shvatanje ciljne domene, dok među njima postoje brojne motivacijske poveznice (Lakoff, 2004: 7–14).

Ontološke metafore (*ontological metaphors*) koje dozvoljavaju da se događaji, aktivnosti, osjećanja, ideje i sl. shvataju kao entiteti i supstancije, odnosno nematerijalne stvari se materijalizuju, apstraktne konkretiziraju (Lakoff i Johnson, 1980: 25–29). Metafore koje referiraju na apstraktno neki nazivaju *reifikacijama* (Pérez, 2008: 33). S intencijom konkretizacije srce može biti dobro i zlo, veliko i malo, hladno i vatreno, ozeblo, ledeno i toplo, kameno i mehko, lavlje i zečije, hrabro i kukavno, zaljubljeno, viteško, kraljevsko, djevojačko, ludo, srcemože da boli, igra, kliče, raste, ludi, udara, kuca, (h)lupa, skače, puca, vehne, topi se, daje, poklanja, gori, hladi, razbija, lomi, čupa, pripada, itd.

Ah, da mi se u cvijet pretvoriti,
ja bih znao gdje bih zimovao!
U njedrima među dukatima.
Dukat zveči, meni *srce ječi!*

(Blago tebi cvijet karanfile)
Mene *boli* i *srce* i glava,
otkad Ahmo u haremu spava!
(Čudna jada od Mostara grada)
Srce traži, aman, *srce traži*, zaman,
srce traži čista drugovanja,
usne traže pusta sevdisanja.
(Dvore gradi Komadina Mujo)
Čuj kako *srce* umilno *tepa*,
ljubim te, ljubim, đaurko l'jepa.
(Đaurko mila)
ja b' volila kugu bolovati,
nego dragog drugoj pokloniti.
Jer u kugi samo *boli* glava,
a za dragim i *srce* i glava.
(Kad Morija mimo Mostar prođe)

Prema arhetipu čovjek-karakter, srce može biti dobro i zlo, vatreno i kameno, lavlje, zečije, junačko. Metafora SRCE JE HRABROST vezuje srce s određenim vještinama i time ovaploćuje prisustvo ili nedostatak hrabrosti. Nije isto imati junačko srce (hrabro i divlje) i kukavno srce:

Ja sam cv'jetak mirisao
kao s tvojih b'jelih grudi.
Bajan miris što 'no pjesme
u *junačkom srcu* budi.
(Sjećaš li se kad si lani)

Većina ovih konkretizacija ostvaruje se preko shvatanja da srce čine osjećaji, a osjećaji ako se svedu na materijalno oni se mogu darivati, što definira konceptualni tip SRCE JE POKLON/PREDMET DARIVANJA:

Srce više nije moje,
tebi, dragi, *pripalo je!*
(Ah, što ćemo ljubav kriti)
Dala bih mu, mamo,
dala bih mu, joj mamice,
dala bih mu srce iz njedara,
joj mamo, mamice!
(Crven fesić, mamo)

Kao i *emocije*, *srce* je osjetljivo i krhko, za posljedicu se lomi i razbija, takva postavka definira koncept SRCE JE LOMLJIV PREDMET:

Da sam drvce, *puklo bi mi srce*,
da sam kamen, bih se rastopio!
(Ašikovah tri godine dana)

Što ti pršte sahat na četvero,
to će naša *srca popucati*,
rastajuć' se jedno od drugoga!
(Draga dragom na ruci zaspala)

O moj dragi, živa željo moja,
živom sam te željom poželjela!
Živoj mi je *srce ispuvalo*,
baš k'o zemlja ljeti od sunašca.
(Drino vodo, živa žeđo moja)

Reci meni, Ajko mila, voliš me
da mi srce od sevdaha ne pukne.
(Po mjesečini kraj šimšira)

Sokole, pitom sokole,
puče mi srce na dvoje!
(Široka kita, rakita)

Od sevdaha i žalosti, kraj pendžera svog,
prepuče joj bolno *srce*, neće za drugog.
(Zmaj od Bosne)

Gledalo je momče preko Drine
Gledalo je, pa je dozivalo:
Sapni puce, dilber udovice,
Sapni puce, *puknutće mi srce*.
(Nasred Foče studena vodica)

U ovakvoj interpretaciji *osjećanja* se lokalizuju u *srcu* kao vrijedonosnome objektu. Koncept *skladištenja* prisutan je još od starih vremena. Za Egipćane je *srce* bilo izvor cjelokupnog života i mišljenja i vjerovalo se da u njemu boravi ono što se može nazvati "*dušom srca*", tj. dušom fizičkog tijela. Babilonci su vjerovali da središte svih strasti nije *srce* već *jetra* i da svaka strast, uzbuđenje ili osjećanje ima svoj vlastiti, posebni odjeljak u jetri. U Turskoj se, primjerice, lokalizuju u jetri *My liver, my soul* (Moja jetra, moja duša).

Konceptualna metafora omeđenog prostora (engl. *container metaphors*) ima korijene u sljedećem iskustvu: osjećanja se skrivaju kako bi se zaštitila. Sve što je vidljivo vanjskome svijetu, odnosno izloženo vanjskim podražajima je u potencionalnoj opasnosti. Zato se osjećanja skrivaju „pakirajući” ih u posude ili spremnike. Shodno ovakvome shvatanju očekivana je izrazita frekventnost konceptualne metafore SRCE JE SPREMNIK OSJEĆANJA. Kako bi se osjećanja skrila i zaštitila od vanjskih podražaja, potrebno ih je uvući u nutrinu, što dalje od epiderme, zato se najadekvatnijim lokalizatorom predočava SRCE jer se ono nalazi u samom središtu tijela. Srce je projicirano kao POSUDA/SKLADIŠTE s jasno definiranim granicama, limitirano i ograničeno, s unutra prožetim *in-out* orijentacijama i s vanjskim i unutarnjim stranama. (Lakoff i Johnson, 1980:29)

Iz Bosne se tužna pjesma čuje,
to djevojka *u srcu* tuguje,
za lijepo momče Sulejmana,
jer ga voli tri godine dana!
(Iz Bosne se tužna pjesma čuje)
Zbogom, moja sliko bajna,
suzama ću da te rosim,
bolnoj duši zaft da dadnem,
i *u srcu* da te nosim!
(Što je život, Safvet-beg Bašagić)
Kad mi sanak spokoj dade
i duša se miru sprema,
kroz srce se glasak krade,
što te nema, što te nema?
(Što te nema? Hasan-agin sevdah)
U Omera šargija tambura,
kad god svira *u srce* me dira.
(Banjaluko i ravnine tvoje)

Konceptualna metafora SRCE JE STROJ počiva na principu on-off kojim oplodotvorava mentalna iskustva i psihološka stanja kao unutarnji mehanizam, izvor energije, pogonsko stanje, razinu učinkovitosti i proizvodnje kapaciteta. Ako srce jače, više ili življe kuca ono je zaljubljeno, veselo i živahno, ako slabo kuca ili naposljetku prestane kucati, u tom slučaju srce je na izmaku snage ili mrtvo.

Sreži meni bejzan anteriju
pa mi kiti puca niz njedarca,
česta puca, gđeno *srce kuca*
(Kad se ženi Ćurčiću Lutvaga)
Još da nije te Velež planine,

čulo bi se ravnom Nevesinju,
čulo bi se Fazlagića Kuli,
čuo bi ga Ibro Fazlagiću!
Po kucanju sahta od čelika,
on bi čuo *kucaj srca moga*.
(Falila se Šarića kaduna)

Ljubav i ašikovanje su često nemogući i spriječeni nekim preprekama: daljinom, porodičnim ili društvenim razlozima. U takvim prilikama ljubav se manifestira kao najveći jad, a srce trpi bol, podnosi rane i definiira se *žrtvenikom*. S tim u vezi, strukturnim tipom definiira se konceptualna metafora SRCE JE PACIJENT/BOLESNIK/ŽRTVENIK:

Ti ne haješ za bolove,
za bolove srca moga.
(Kradem ti se u večeri)
U ruci mu dvije dunje žute,
a na srcu dvije rane ljute.
(Mjesečina, mjesec u oblaku)
Ne bi li mu na srce pa'nula
i na srcu ranu načinila.
(Što sam mlada, da sam voda hladna)
Probiću ti granu na fermanu,
A kroz ferman muhtli koporan,
Kroz koporan svilenu košulju,
Kroz košulju tilo na petero,
A kroz tilo *srce na sedmero*.
(U Saraj'vu devetera vrata)
Zarobljeno srce moje,
prelazeći br'jeg i do.
Tražilom je ne bi l' našlo
da ublaži srcu bol.
(Zarobljeno srce moje)
Bejturane, Bog t' ubio grane,
tvoje grane, *po mom srcu rane!*
(Bejturane, Bog t' ubio grane)

U mog babe dosta blaga ima,
ali nema pare carevice.
Carevica *na srcu ranica!*
Kupuj, ago, srmali kanicu
da zavijem *na srcu ranicu!*
(Crven katmer niz bezistan sađe)

Dualnost toplo-hladno ima i negativne i pozitivne konotacije. Deignan (1995: 161) ističe da se toplina uglavnom koristi za razgovor o jakim emocijama, prijateljskim i pozitivnim, dok su hladna osjećanja također često jaka, ali inegativna. Prema Lakoffu i Johnsonu (1980) metafore se temelje na ljudskom iskustvu. Primjerice, vrlo česta metafora PRIVRŽENOST JE TOPLINA pro-izlazi iz ljudskog osjećaja topline

kada nas netko zagrli. Najvjerojatnije, takvo poimanje većini ljudi na svijetu ne bi bilo iznenađujuće:

U Stambolu, na Bosforu,
a u silnog cara dvoru,
zaplakala Šećer Đula,
Osman-paše vjerna ljubica:
"Osman-pašo, đe si mori,
za tobom mi *srce gori*?
(U Stambolu, na Bosforu)
Na jagluku milo ime piše,
Koje ona *žarom srca* ljubi
I vjeruje da za njega diše.
(Vezak vezla dilber Ernevaza)
Kono mila, plav zumbule
za oči tvoje *srce izgorje*.
(Po mjesečini kraj šimšira)

Sad se *srce grije* kraj moje Rabije!
Ja zapalim škiju, poljubim Rabiju,
oj, Bože moj!
(Nema ljepše cure od malene Đule)

Da znaš, dragi, za bol i jad,
doš'o bi mi bar ponekad.
Nemoj, dušo, takav biti,
srcećeš mi *zalediti*!
(Bere cura plav' jorgovan)

Dok se kod metafora radi o supostojanju dvaju različitih domena, kod metonimije se radi o istoj konceptualnoj domeni s aktivnim dvama zonama: ciljni koncept, ono na šta se misli i svi elementi na koje se cilja, koji su istaknuti.

Metonimija SRCE ZA OSOBU, pripada metonimijskome tipu DIO ZA CJELINU i sljedeći su tipični primjeri ovoga vida: pripadanje *srce srca*, davanje *srce srcu* ili pri obraćanju *srce moje*, čime se blago skreće i ka hiperboli.

Gledalo je momče s one strane,
sve gledalo, za njom uzdisalo:
Srce, dušo, *Pembo Atlagića*,
sedi sene, pogledaj na mene!
(Kolika je viš' Travnika Bojna)
Nju mi nađe Morić Mustaf-aga,
pa je njojzi tiho govorio:
”*Srce*, dušo, *Odundžina Hato*,
digni skute bejaz-anterije,
da ja prođem i čibuk pronesem!”
Njemu veli Odundžina Hata:
”*Srce*, dušo, *Morić Mustafaga*,
Ti podigni samur-ćurku skute,
da je prođem i kolo provedem!”
(Podigli se mladi Vratničani)
Odgovara Begza Himzagina:
Srce, dušo, *Pridor-kapetane*,
jagluk ću ti u ruhu donijeti,
a dukate pod bijelim vratom!
(Poručuje Pridor kapetane)
Govorila dilber Ćima mlada:
Mehemede, šta ćeš večerati?
Ćimo, *srce*, tvoje bijelo lice!
(Razbolje se gondže Mehmede)

Zaključak

Rad se bavi dvama pitanjima: pojavnošću konceptualne metafore i njezinim postavkama unutar sevdalinki. Iz razloga što je čovjekova somatska dimenzija često inferiorna emocionalnoj, u radu se nastoji prikazati učestalost metafora sa somatskim sastavnicama koje su u službi osjećanja. Da bi se definirala stanja likova koji sevdaju, potrebno ih je maksimalno približiti recipientu, toliko da ih je moguće osjetiti u prostoru, što se najpodesnije shvata dekodiranjem orijentacijskih metafora (engl. orientational metaphors), odnosno tipova RACIO JE GORE, EMOCIJE SU DOLJE. U nastojanju da čulno učini toliko stvarnim i pipljivim javljaju se ontološke metafore (engl. ontological metaphors), kojima se nematerijalne stvari objašnjavaju kao materijalne, pa s tim u vezi srce boli i zarobljeno je, ili kuca i lomi se, pri čemu su definirane konceptualne metafore SRCE JE STROJ ili PREDMET (često lomljiv,

krhak). Metaforom omeđenog prostora (engl. container metaphors) srce postaje SKLADIŠTE. Najfrekventniji metaforički tip biva strukturalna metafora (engl. structural metaphors). Univerzalna metaforizacija producira srce paralelno osjećanjiva, pa je ono uvijek u vezi s ljubavlju, osjetljivo i krhko, za posljedicu se lomi i razbija. Srce uglavnom biva materijalizirano kao STROJ ili SKLADIŠTE OSJEĆANJA u funkciji osjećanja spram GLAVE koja je u službi RACIJA. Definiraju se i konceptualne metafore SRCE JE BOLESNIK/ŽRTVENIK jer u službi emocija, u kontekstu neuzvrćene ljubavi, srce boli, ranjeno je i podnosi žrtvu, s druge strane, ako je ljubav uzvrćena definira se koncept PRIVRŠENOST SRCU JE TOPLINA.

Literatura

- Ćumurija, Ismet: *Tumač ibaštenik sevdalinke, Povodom godišnjice smrti Himze Polovine*, Most broj 117-118, Mostar, 1999.
- Džibrić, Amila: *Leksičko-semantičke varijante leksema u sevdalinkama (metafora i metonimija)*, Behar broj 103, Zagreb, 2011.
- Gezeman (Gesemann) Gerhard: *Prolegomena povodom gramofonskog snimanja bosanske narodne pesme*, Prilozi proučavanju narodne poezije. Knj. IV, Sv. 1-2, Beograd 1937, 222-240.
- Gutiérrez Pérez, Regina, Pablo de Olavide University, Seville, *A Cross--Cultural Analysis of Heart Metaphors*, Revista Alicantina de EstudiosIngleses 21 (2008): 25-56
- Kreševljaković, Hamdija: *Ahmed Dževdet-pašina pisma o Bosni iz 1864. godine*, Behar broj 109, Zagreb, 2012.
- Kulenović, Sena: *Sevdah i sevdalinka, razvoj i uloga bosanske gradske pjesme u životu i kulturi Bošnjaka i BiH*, Behar 103, Zagreb, 2011.
- Lakoff, George (1987): *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*. Chicago: Chicago University Press.
- Lakoff, George and Mark Johnson (1980): *Metaphors We Live By*. Chicago: Chicago University Press.
- Maglajlić, Munib: *101 sevdalinka*, Mostar 1978.
- Nametak, Alija: *Od bešike do motike, Narodne lirske i pripovijedne pjesme bosansko- hercegovačkih muslimana*, Sarajevo, 1970.
- Petrović, Bernardina, „Glagoli emocionalnih stanja u kolokacijskim strukturama i leksikografskom opisu”, u: Srdoč-Konestra et al. (ur.) *Riječki flološki dani*, Filozofski fakultet, Rijeka, 2008, str. 589–599.
- Prasit Karpklon. 1980. *Language and thought*. Bangkok: Ramkhamhaeng Printing Press.
- Ruiz de Mendoza Ibáñez, Francisco J. (1999): *Introducción a la Teoría Cognitiva de la Metonimia*. Granada: Granada Lingvistica y Método Ediciones.

Smajlović-Šabić, Indira: *Kolokacijska i konceptualna analiza jedinica sa somatskom sastavnicom srce*, *Lingua montenegrina*, god. V/2, br. 10, Podgorica, 2012.

Stanojević, Mateusz-Milan, 2009. „Konceptualna metafora u kognitivnojlingvistici: – pregled pojmova“. *Suvremena lingvistika*, br. 2, str. 339–369.

Stojić, Aneta, Sanela, Murica, „Kolokacije – teorijska razmatranja i primjena u praksi...“ *FLUMINENSIA*, god. 22 (2010) br. 2, str. 111–125.

Ungerer, Friederich and Hans Jörg Schmid (1996): *An Introduction to Cognitive Linguistics*. London: Longman